

CONȘTIINȚA DE SINE CA FACTOR AL ASIGURĂRII CALITĂȚII VIEȚII OMULUI CONTEMPORAN

Ludmila Roșca, dr. hab. în filos., conf. univ.

Academia de Administrare Publică, Chișinău, R. Moldova

ludmilarosca.com@gmail.com

SELF-CONSCIOUSNESS AS A FACTOR OF ASSURING THE QUALITY OF LIFE OF CONTEMPORARY MAN

In this study the author applies the laws of dialectics to estimate its role in the life of contemporary man. Also, the phenomenon of quality of life is interpreted and the factors that ensure its existence are mentioned. In conclusion, the author expresses his conviction that the contemporary man, active, integrated in the life of the community, participates consciously in the multiplication of factors and conditions favorable to a qualitative, beautiful life.

Fenomenele-cheie ale investigației sunt: *conștiința de sine, calitatea vieții, coeziunea socială*. Conștiința de sine reprezintă nivelul superior al manifestării conștiinței individuale. Aplicnd teoria dialecticii, argumentată de Hegel, conștiința umană cunoaște trei faze în afirmarea și dezvoltarea sa : conștiința individuală (teza) – conștiința socială (antiteza) – conștiința de sine (sinteza). Trecând prin negație dialectică, conștiința individului se îmbogățește, se maturizează, își multiplică formele de manifestare, își intensifică funcția de coordonare a relațiilor specifice ființei umane: om-natură; om-societate; om-om; om-sine; om-divinitate. În faza a treia a dezvoltării sale, omul este capabil să-și justifice alegerile raționale, să-și explice acțiunile săvârșite, să-și asume responsabilitatea pentru consecințele propriului comportament, inclusiv și activități profesionale sau sociale. Adoptând o decizie, omul, în mod conștient, își asumă rolurile, responsabilitățile ce reies din ea [P.93-134]. De exemplu, tinerii decid să se căsătorească. Alegerea conștientă este justificată doar în cazul când aceștea răspund la întrebările părinților: Voi sunteți pregătiți pentru asta? O întrebare care poate fi divizată în elemente ce cuprind toate aspectele vieții: locuință, sursă stabilă de existență și desigur fundament sentimental, emoțional

Un fenomen important pentru desfășurarea corelatului *conștiința de sine – calitatea vieții*, este cel de calitate, care este polisemantic. În DEX găsim următoarea definiție: *totalitatea însușirilor și laturilor esențiale în virtutea cărora un lucru/fenomen este ceea ce este, deosebindu-se de celelalte lucruri/fenomene*. Pe lângă aplicarea acestei definiții, trebuie să precizăm că în cazul formulei *calitatea vieții*, vom adopta și abordarea can-

titativă: *totalitatea particularităților (însușirilor) unui fenomen/lucru*. Aplicând legea dialecticii: trecerea schimbărilor calitative în cantitative și invers, observăm că calitatea vieții nu este *un dat natural*: ne-am născut într-un mediu agreabil și putem rămâne acolo. Chiar și în cazul când de la părinți, bunei am primit suficienți bani pentru a ne organiza și susține financiar viața, este necesar să asimilăm conceptul vieții calitative, deoarece acesta evoluează și conform schimbărilor survenite sunt necesare modificări în abordare, atitudine, comportament. Altfel spus, calitatea vieții este un fenomen complex, dinamic, care solicită implicarea permanentă a subiectului relațiilor sociale. Acesta este plasat în centrul sistemului, programelor politice a statului social. Dat fiind că modelul statului social este mai mult un ideal al dezvoltării social-politice, ne vom referi la politicile sociale ale statului democratic de drept, implementat în practica socială din statele dezvoltate. Aici notăm că fenomenul *calitatea vieții* este o caracteristică a societății contemporane și rareori este apreciat la nivel individual, mai des la nivel de grup sau comunitar. Altfel spus, savanții estimează nivelul calității vieții: profesorilor, medicilor, educatorilor, fermierilor, tinerilor etc.

Conceptul *calitatea vieții* este elaborat și promovat în secolul XX. Încercări de teoretizare a fenomenului întâlnim la grecii antici: Platon și Aristotel. Platon insista asupra faptului că oamenii pot fi fericiți doar într-o cetate bine organizată. Prin aceasta, Platon a lansat un nou subiect al dezbaterilor științifico-filosofice asupra rolului statului în crearea bunăstării individuale. În opera lui Aristotel găsim prima analiză aprofundată a conceptului de viață bună. Eudaimonia – tradusă forțat ca fericire, Aristotel o ridică la rangul de valoare umană supremă, nu este o stare psihologică, ci o acțiune întreprinsă de om, cu scopul de a trăi în acord cu propriul Eu, adică de a-și actualiza potențialul. În opinia lui Aristotel, conceptul de viață bună este multidimensional și presupune existența mai multor bunuri: bunăstare materială, sănătate, prieteni, noroc, într-o măsură suficientă ca să permită practicarea virtuților morale și a celor intelectuale. A fi în acord cu propriul Eu înseamnă a fi conștient de propriile dorințe, necesități, nevoi, interese, idealuri, așteptări etc.

La etapa postindustrială, statul dispune de mai puține mijloace, posibilități, pentru a implementa în practică programele de politică socială. Există modalități de a-și păstra eficiența, dar acestea pot fi activate doar în condițiile aplicării principiilor pragmatismului economic, politic, al meritocrației, al transparenței, raționalității, eficienței. Este important de estimat și rolul societății civile, care tot mai activ se implică în redistribuirea transferurilor sociale, în realizarea controlului asupra modului de implementare practică a politicilor sociale. Aceste modificări au fost determi-

nate de caracteristicile societății contemporane: aprofundarea și extinderea globalizării, integrării regionale, reorganizarea structurală a economiei, îmbătrânirea populației, schimbarea modului de viață. Constant în lumea contemporană rămâne obiectivul vizat de politica socială a Uniunii Europene, despre care Anthony Giddens (2005) scria: *Modelul Social European combină dinamica economică cu justiția socială* [2, p.122].

În scopul definirii caracteristicilor *calității vieții* ca fenomen social, vom actualiza tezele despre modelul social european și politicile sociale comunitare. Deoarece abordăm fenomenul nu la nivel abstract, dar la cel aplicativ. O definiție a Modelului Social European (MSE) este legată de modul de organizare al societății. În prezent, există o varietate de interpretări ale MSE și a componentelor lui, printre care menționăm: un mod de reglementare și un regim distinct de competiție; un set de exemple pozitive ce se regăsesc în diferite modele naționale; un proiect european și instrument de modernizare/adaptare la condiții economice în schimbare.

Actualmente, Modelul Social European este analizat în comparație cu cel american sau cu cel din Asia de Sud Est, axat pe dezvoltare. Fiecare dintre aceste trei modele au modalități distincte de reglementare și competiție [6]. În acest context, MSE se caracterizează prin protecție socială extinsă și rezolvarea conflictelor sociale prin metode consensuale și democratice. O definiție oficială, clară a fenomenului este menționată în Concluziile Președinției Consiliului European de la Nisa din decembrie 2000, Anexa 1, unde descrierea Agendei Sociale Europene stipulează, că „*modelul social european – caracterizat în particular de un sistem care oferă un nivel ridicat al protecției sociale, de importanța dialogului social și de serviciile de interes general care acoperă activitățile vitale pentru coeziunea socială – se bazează în ciuda diversității sistemelor sociale ale Statelor Membre – pe un fundament comun de valori* [4].

Maria Jepsen și A.S. Pascual, în lucrarea: *The European Social Model: an exercise in deconstruction*, dedicată analizei MSE, lansează ideea unei politici sociale productive aplicată diverselor modele sociale din Europa, care să promoveze flexicuritatea, parteneriatul, atragerea forței de muncă în activitate etc. [5, pag.4] Un astfel de concept implică orientarea politicii sociale spre încurajarea capacității individului de a supraviețui în cadrul unei economii dinamice, spre a folosi capacitatea individului drept motiv de acțiune pentru corectarea forțelor pieței. În loc să fie un corector al pieței, politica socială devine în cadrului acestui nou discurs european, un instrument de optimizare pentru adaptarea sistemului de protecție socială la forțele pieței.

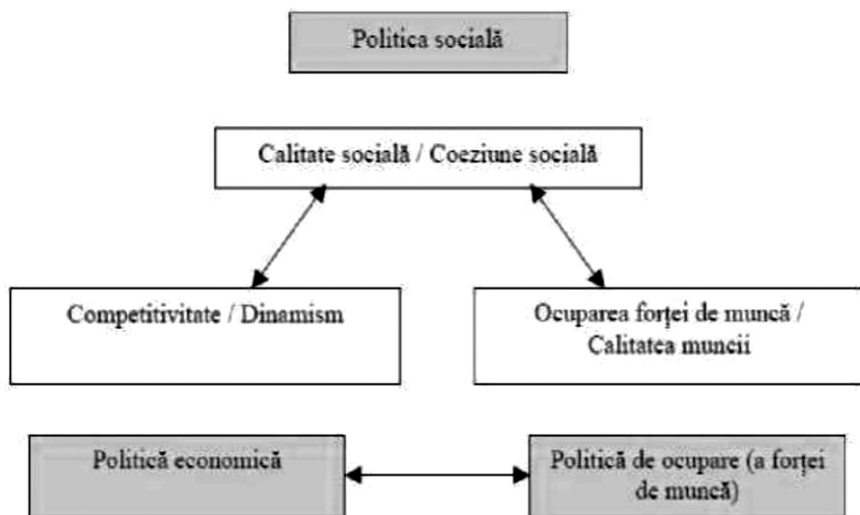
Politica socială a UE este formată dintr-un set de politici complementare, ce s-au dezvoltat și multiplicat pe parcursul timpului, care acțio-

nează în acele sectoare de activitate ce afectează sau generează gradul de bunăstare individuală și socială [9, p.173-200]. Preocuparea constantă a comunității europene pentru aspectele de politică socială – începută cu Tratatul de Roma (1957), a dus la crearea Modelului Social European. Un moment important în evoluția Modelului savanții îl evidențiază ca aparținând anului 2000, când are loc trecerea de la abordarea bazată pe minimizarea consecințelor sociale negative ale schimbării structurale, la modernizarea sistemului social și investiția în capitalul uman. Altfel spus, se trece de la o abordare cantitativă (minimizarea consecințelor) la una calitativă (investiția în oameni). O altă caracteristică importantă a politicii sociale este delegarea responsabilităților de atingere a obiectivelor comunitare către statele membre.

Actualmente, Uniunea Europeană se confruntă, în planul politicii sociale, cu două provocări majore: pe de o parte, teama că procesul globalizării va afecta capacitatea de asigurare a securității sociale a indivizilor, pe de altă parte, teama că însăși politica socială amenință capacitatea UE de a se adapta schimbărilor produse de globalizare și de competiția internațională. Lipsa flexibilității pieței muncii combinată cu costurile excesive ale protecției sociale sunt considerate un obstacol în calea atingerii eficienței economice și a implementării reformelor esențiale [1, p.393-419].

Politicile sociale reprezintă un teren al confruntărilor dintre diferite curente ideologice și practici politice care au promovat fie creșterea rolului statului în reglarea unor fenomene economice cu rezultate sociale negative, fie reducerea implicării statului atât în economie, cât și în intervențiile sociale. Perspectiva critică la adresa amplificării politicilor sociale în societate decurge din unele abordări de esență liberală sau neoliberală potrivit cărora politica socială are un impact negativ asupra dinamismului economic. Prin mecanismele solidarității, grupurile sociale sprijinite prin diverse programe sociale evită pericolul excluziunii sociale care generează clivaje sociale și inegalități profunde. Apoi, politicile sociale coerente promovează un climat social distins, caracterizat prin reducerea tensiunilor și conflictelor sociale acționând pozitiv asupra performanțelor vieții economice și politicilor de investiții. Investițiile și viața economică eficientă vor genera noi locuri de muncă, oferte salariale, noi posibilități de consum. Din toate aceste aspecte rezultă că politica socială nu trebuie considerată ca o activitate publică de consum de fonduri și resurse umane, ci ca pe un instrument esențial al dezvoltării economice echilibrate în care pot fi planificate pe termen lung efectele sociale dorite și chiar cele negative în sensul prevederii acestora. Politica socială are un potențial important prin feed-back-ul produs în cadrul sistemului de creștere economică și de ocupare a forței de muncă.

Analiza politicilor sociale se integrează în contextul raționalizării statului și a activității politice ca „producătoare de strategii”. Presupunerea că lumea este un ansamblu de probleme care ar putea fi rezolvate prin cunoașterea umană, constituie fundamentul politicilor publice, deci și a celor sociale. Dezvoltarea civilizației industriale a condus la căutarea unor forme mult mai raționalizate de organizare a activităților statului. În acest mod, au apărut politicile publice în administrarea problemelor sociale, precum susțin specialiștii din diverse domenii: sociologia, știința politică, psihologia, știința economică și managementul administrației publice. Potrivit opiniei lui H. Laswell: *specialistul contemporan în politici publice se concepe pe sine ca pe un integrator de cunoștințe, acțiuni, deci ca pe un specialist ce aduce la lumină raționalitatea de care indivizii și grupurile sunt capabile la un moment dat. El este un mediator între cei ce s-au specializat în diferite arii de cunoaștere și cei care au responsabilități publice* [7].

Sursa: www.bacauinteractiY.ro/files/3_Politici%20publice%20Social.pdf

O ilustrare a faptului că UE caută o cale proprie în încercarea de a-și crește corect competitivitatea concomitent cu menținerea unui anumit nivel al protecției sociale este și conceptul de flexicuritate, care combină flexibilitatea în ceea ce privește piața muncii, cu o protecție socială relativ ridicată a șomerilor și politici active de ocupare. Conceptul se bazează pe ideea că flexibilitatea și securitatea nu sunt contradictorii, ci complementare, și chiar se pot susține reciproc. Aceasta presupune o protecție mai scăzută a forței de muncă împotriva riscului de pierdere a locurilor

de muncă, fiind vizate reglementările cu privire la disponibilizarea personalului, combinată cu ajutoare de șomaj ridicate și o piață a muncii, care să funcționeze pe baza dreptului, și obligației șomerilor la pregătire profesională. Conceptul de securitate a locurilor de muncă este înlocuit cu unul mai larg, de securitate a ocupării [10].

UE ia, în prezent, în calcul acest concept ca bază a unui viitor model social european, având în vedere rezultatele pozitive pe care le-a avut în Danemarca, unde rata șomajului a scăzut sub 4%, în condițiile unei protecții sociale încă suficient de importante. Dincolo de aceste rezultate pozitive, există totuși numeroase semne de întrebare cu privire la transferabilitatea lui și la alte economii decât cele nordice. Dialogul dintre angajați și angajatori este o parte importantă a acestui concept, dar, la nivelul Uniunii Europene, există țări care n-au o tradiție prea puternică din acest punct de vedere (țările Europei Centrale și de Est), precum și țări în care relația patronat-sindicate a fost în general destul de tensionată de-a lungul timpului. Este vorba despre țările mediteraneene. Pe de altă parte, caracterul nepopular al măsurilor prevăzute de reforma protecției sociale impune dezvoltarea unui dialog drept condiție esențială a reușitei reformei. Rămâne de văzut în ce măsură și în cât timp aceste țări vor reuși adoptarea viziunii statelor nordice în ceea ce privește dialogul social. Este interesant, în acest sens, UE are capacitatea să modifice relația care există între obiectivele politicii economice, politicii ocupaționale și ale politicii sociale, obiective considerate, în general, antagoniste, într-o relație de susținere și stimulare reciprocă. Dincolo de mirajul pe care o asemenea concepție îl creează, performanțele UE în direcția îndeplinirii obiectivelor Agendei Lisabona ridică numeroase semne de întrebare cu privire la realismul ei. Oficialii europeni consideră că decizia de a reforma MSE nu poate ține cont doar de problema eficienței și competitivității economice, în contextul în care UE se confruntă cu probleme serioase în plan social, desemnate de: șomaj, îmbătrânirea populației, care se adaugă celor economice: globalizare, inovare tehnologică. Din acest motiv, reforma MSE este una dintre cele mai dificile pe care UE trebuie să o soluționeze. Modernizarea MSE presupune adaptarea la noile cerințe socioeconomice și la provocările cu care economia europeană se confruntă, în contextul a două principii la care UE nu este dispusă să renunțe: perspectiva conform căreia politica socială este considerată un factor productiv și convingerea că lipsa unei politici sociale „adecvate” va genera un cost economic, social și uman care depășește cheltuielile sociale și redistribuirile financiare [11].

Așadar, în cadrul Modelului Social European, performanțele economice și progresul social sunt considerate indisolubil legate, ceea ce tra-

sează în mod clar orientarea strategică a politicii sociale a UE. *Modernizarea MSE pune accent pe menținerea solidarității, în special în ceea ce privește sistemele de pensii și de îngrijire a sănătății și pe realizarea unui stat activ al bunăstării care să încurajeze participarea la piața muncii.* Statele membre ale UE, ca și cele candidate la aderare își propun, după cum rezultă din numeroase documente oficiale europene sau studii academice, să redefinească și să realizeze un model social european, păstrând elementele de protecție socială, pe care intenționează să le modernizeze, adaptându-le noilor cerințe economice [3]. Provocarea este de a aplica principiile modelului social european la propriile condiții economice, instituționale și sociale [7]. Privind prin prisma sustenabilității politicii sociale, înțelegem dorința UE de a menține și obiectivul creșterii competitivității economice. În condițiile menținerii MSE, creșterea economică și a competitivității sunt singurele șanse de sustenabilitate a acestuia pe termen lung. Măsura în care cele două obiective: economic și social, sunt compatibile este însă discutabilă. Agenda socială a UE menține ca priorități: ocuparea deplină, integrarea socială, nediscriminarea, sistemul de protecție socială adecvat din punct de vedere al cerințelor sociale.

În Republica Moldova sărăcia este flagelul cel mai important, care susține multiplicarea stărilor negative din societate. Oamenii sunt săraci, deoarece n-au oportunități de câștiguri salariale și alte venituri, de creștere economică, și participare socială, acces la servicii publice, la o educație de calitate, și servicii de sănătate de calitate etc. Reducerea veniturilor reale ale populației, creșterea cheltuielilor, pe un fundal al creșterii șomajului și sărăciei rurale formează adevărate focare de inegalități în societate și în dezvoltarea durabilă a țării per ansamblu. Lipsa veniturilor, sărăcia extremă în special în spațiul rural marchează un grad redus de accesibilitate a populației la servicii, ca cele de sănătate și utilități publice, inclusiv cele digitale, iar aceasta, la rîndul său, creează inegalități și discrepanțe. De asemenea, lipsa veniturilor reduce din posibilități privind accesul la educație, precum și urmărirea unei (re)calificări profesionale sau chiar a unei idei antreprenoriale. Toate acestea conduc, pe termen mediu și lung, la creșterea migrației forței de muncă, care generează turbulențe pe piața muncii.

Referințe bibliografice

1. Alber J. The European Social Model and the United States. In: European Union Politics, 2006, 7(3), p. 393-419.
2. Atkinson Anthony, Cazes Sandrine. Mesures de la pauvreté et politiques sociales: une étude comparative de la France, de la RFA et du Royaume-Uni, revue de l'OFCE. In: Presse de la Fondation nationale des sciences politiques. Paris, 1990, nr. 33, octobre, p. 122.

3. Chasard Yves & Preda Marian. Politici sociale în Europa. București: Institutul European din România, 2000.
4. Concluziile Președenției Consiliului European de la Nisa, Anexa 1, Agenda Socială Europeană. 2000, decembrie.
5. Jepsen Maria, Pascual Amparo S. The European Social Model: an exercise în deconstruction. In: Journal of European Social Policy, 2005,15 (3).
6. Carmen Pauna (coord.). Modelul social european – Implicații pentru România. Institutul European din Romania, 2006 http://beta.ier.ro/documente/SPOS2006_ro/Spos2006_studiu_4_ro.pdf
7. Poede George. Politici sociale, site-ul web al CES. In: <http://www.etuc.org/r/287>
8. Roșca Ludmila. Ontologia umanului. În: Filosofia. Ghidul afacerii de succes. Chișinău: Print-Caro, 2013.
9. Roșca Ludmila. Modelul Social European. Politicile sociale: obiective, ținte, realizări, probleme. În: Filosofia Integrării Europene. Curs universitar, același autor. Chișinău, 2017.
10. Ștefănescu Tudor (coord.). Politicile Sociale ale Uniunii Europene, Institutul European din România. București, 2002.
11. <https://biblioteca.regielive.ro/cursuri/economie/politica-sociala-si-de-ocupa-re-a- fortei-de-munca-32063.htm>

CONCEPTE FILOSOFICE ÎN OPERA LUI DIMITRIE CANTEMIR

Dumitru Căldare, dr. hab. în filos., conf. univ.
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, R. Moldova

PHILOSOPHICAL CONCEPTS IN THE WORK OF DIMITRIE CANTEMIR

In this article we will expose only some general aspects regarding the moral-Christian and instructive-educational concepts of the work of universal dimensions of Dimitrie Cantemir. Dimitrie Cantemir was a universal scientist who promoted universal culture and fully conceived the essence that the acquisition of its value requires a direct orientation and interaction with national culture.

În acest articol vom expune numai unele aspecte de caracter general referitor la conceptele moral-creștine și instructiv-educative ale operei de dimensiuni universale a lui Dimitrie Cantemir. Important este că Dimitrie Cantemir fiind savant de factură universală și promovând cultura universală a conceput pe deplin esența că însușirea valorii acesteia necesită o orientare și o interacțiune nemijlocită cu cultura națională.